

**KIS-733 – Gl. désigner, détour, matérialité, anecdotique,
rituel, Sz. visionary world,
parallel reality, Freudian juxtapositions, Gl. admirer,
impressionner**

(PK ha GE – 08–28 08 01)

DESIGNER

[PK] Penoas treiñ Gl. *désigner* "un personnage est désigné par... (un dra, argelel pe get, ul liv, un anv-gwan... hep na vije lavaret an anv)" ?

[GE] Mar komprenan, ar c'hemeradur a ambredez zo an hini a gaver da skouer er frazenn (a dennan eus *Lexis*) : “*Dans le « Roman de la Rose », la rose désigne la femme aimée.*” Hini eus an termenoù brezhonek arveret da gevatal da Gl. *désigner* ne zere da vat : *diskouez*, *menegiñ* (ster hollek), *aroueziñ* (ster resis ar Yezhoniezh, damgenster da *denotañ*, *ergeñveriñ ouzh*, *diarhebiñ*), *dilenn*, *dibarzh*, *envel*, *ezholiñ*, *ennegañ* (ster amaezhel), *dezanviñ* (ster kenwerzhel). Ar verb nesañ eo *ditouriñ* ; daou gemeradur zo gant *ditour* : "keloù", "urzh" (aspadennoù eus steriegezh orin koshañ ar ger : La. *dicto* — sl. ivez La-09, p. 447, n. 1), ar c'henarroud o talvout d'o dispartiañ. Er skouer roet n'eus ket forc'hellegezh mar lavaromp : “*E « Roman de la Rose », e titour ar rozenn ar vaouez karet*”, pe : “[...] *e ro ar rozenn ditour eus [...]*”, pe : “[...] *ez eo ditouret ar vaouez karet gant ar rozenn.*”

[PK] Forc'hellek eo evidon *ditouriñ* pe *reiñ ditour eus* evit *désigner*, rak arveret e vez tre en hevelep doare gant ar ster *reiñ keloù*. Mard eo ret fiziout war ar gendestenn... Ober a rin gant *diskouez*, pe e klaskin treiñ va frazennoù en un doare all.

[GE] E gwir, an arver a ginnigen reiñ da *ditouriñ* oa unan nevez, rak betek henn, pa ouzon, e roer tud da oberour d'ar verb-se ha traoù (ar rozenn, h.a.) a lakaen da oberour. Anzav a ran ez eo ar brezhoneg diekoc'h eget ar galleg evit lakaat traoù da oberour ; ne c'haller ket bepred avat tremen hebiou da hevelep ledanviñ : *an aozer a laka ar rozenn da aroueziñ ar vaouez karet ∅ ar rozenn a arouez ar vaouez karet.*

Merk e ran gant *aroueziñ* a zo ar verb resis kevatal da Gl. *désigner* er c'hemeradur "denotañ, ergeñverañ ouzh" — a zo marteze ar ger a zerefe er ster a glaskez dec'heriañ, ha gwelloc'h eget *diskouez* (ar biz a ziskouez al Loar n'eo ket arouez eus al Loar). Mar kavez re resis *aroueziñ*, e c'hallez treiñ ouzh *derc'hennañ* a zo an termen rumm evit kement a zo *aroueziñ*, *argelañ*, h.a. (sl. La-08, p. 334).

DETOUR

[PK] Ar c'hontadennoù pobl da skouer a arver « le détour » evit kenteliañ an dud.

[GE] Puilh al loazioù : VALL. a ro un daouzek kevatal brezhonek, an darn vuiañ deveret diwar *tro*. Heñvel dra e kembraeg en deus, ouzhpenn, *lletroi* "to half turn, swerve, change direction somewhat, turn aside ; digress ; turn or change (something) a little". Mar komprenan, an *détour* er ster a venegez n'eo ket un *diskerzh* ("digression") ent strizh : ne guitaer ket an divoud, ur sell all hepken, divezel, kentelius, a daoler warnañ ; marteze e terefe Br. **letro** g. (g. dre ma 'z eo bonad *letreiñ* pennanvaet).

MATERIALITE

[PK] Penaos treiñ : "*la matérialité (d'un objet)*" ?

[GE] Hervez ar c'hemeradur, ez eus meur a gevatal : "ar bezañ graet gant *danvez* e ster ar Fizik" (Br. *danvezegezh*) ; "ar bezañ ergorenn ved, gwerc'henn, tra, ha n'eo ket ergorenn vred, derc'henn, handerc'had" (Br. *traegezh*). Sl. *Geriadur ar Mediaoù* (GEME, pp. 66, 176) ha La-13, p. 193 : *amveziadur traek ÷ amveziadur luniek*. Trapoù e-leizh zo en domani-mañ : un *derc'henn* da skouer, lakaomp un *arouez*, zo dezhi un arvez traek (ar roud huz war ar paper) hag un arvez antraek (he arganteul hag an dave d'he ergeñverenn — houmañ d'he zro a c'hell bezañ traek pe antraek...). Er c'hoariva da skouer, un nor a zigor hag a serr ent werc'hel a lavarar *traek*, ha koulskoude ez eo war un dro derc'henn an nor antraek he deus gwerc'h e handerc'had ar pezh c'hoari.

[PK] Evit *matérialité*, ar gudenn a chom klok. Klask a ran arverañ se ouzhpenn war un dro gant *exister*, tre er ster *bez' ez eus*, met un dra all a vije deuet mat, rak ponner spontus eo, ha diaes da lakaat en ur frazenn.

[GE] Ne 'm boa ket komprenet ar ster a roes d'ar ger. *Matériel* zo dezhañ un niver bras a gemeradurioù, kemmesket er yezh voas gant kemeradurioù *réel, concret, existant*. Mar fell dit komz eus ur pezh bennak a zo bezant er bed evel gwerc'hel ha n'eo ket e rezh un handerc'had, e c'hallez lavarout ez eo *gwerc'hel (réel), gwerc'hek (effectif), louer (concret), beziat (existant), reveziat (existant, occurring)*. An deverad *matérialité* a glotfe neuze gant *gwerc'helezh, gwerc'hegezh, louereded, beziadezh, reveziadezh, revoud*. Marteze ne ve ket hemañ diwezhañ re bonner...

ANECDOTIQUE

[PK] "*L'anecdote*" evel termenet gant *Robert* : "le détail ou l'aspect secondaire, sans généralisation et sans portée".

[GE] Evel a roez da c'houzout ez eus daou gemeradur d'ar ger, unan laosk :
 1. danevell un darvoud bihan, istorig — a lavarer Br. *hanezenn* (< Kb. *hanesyn*) ;
 2. unan resis : el lennegezh, el livouriezh, h.a., ar munud diwar vont na gendaol ket da vennad an oberenn. Un hent da sevel ar ger e ve kemer ur stirann oc'h arouezañ mennad, mennoz, poell, kerzh, treug, unded... an oberenn, hag ur rakger o tec'heriañ keal an dreistezhomm, an arlez, an ouzhpennad... An dañjer e ve korvoiñ ur stirann arveret kalz endeo evel *kevell, steuñv, lizh, te, tizh, treug, treizh, kerzh*... Un hent all e ve kavout ur stirann nebeut arveret c'hoazh, nes a-walc'h dre he steriegezh, a zebazhfemp ster *anecdote 2* d'un deverad anezhi. Soñjal a ran e hBr. *arap* "futile, léger, frivole", Kb. *arab* "pleasant, gentle ; playful, facetious ; joyous, merry, lively", a gaver dezho kennotadurioù diseurt dre o deveradoù : Br. *arabad, arabadiezh, arabadus*, h.a. ; Kb. *arabaidd* "vain, empty, trifling ; gentle, pleasant, merry", *arabeddiaeth* "merriment, pleasantry, frivolity", h.a. Kinnig a rafen a-walc'h : Br. **arabenn** ha deveradoù : **arabennek, arabennañ, arabennekaat**, h.a.

(LM ha GE – 14–21 08 01)

RITUEL

[LM] Penaos treiñ Gl. *rituel* er ster ledan evel en arroud : “ur yezh sonnet en he *rituels*” [sl. p. 336 pelloc'h] ?

[GE] Ken abred hag e latin e talvez *h* s ken evit ar gravez, ken evit ar stuzegezh dre vras ha zoken evit realezh al loened. Adkavout a reer an hevelep kemeradurioù gant an termen Gl. *rite*. Hemañ a c'hallfed despizañ evel "furm digemm ha reolenet a realezh renet a-geñver gant un degouezh dibarek".

Anv a reer eus *rites religieux (catholiques, orthodoxes, h.a.)*, eus *rites maçonniques, rites de passage* ; komz a reer ivez eus *rites* a-zivout ar boazioù kevredigezhel a zo dilerc'hioù eus pleustroù hudel pe nevet (evel an hetoù Bloavezh mat) ; astennet eo arver ar ger da realoù loenel (*rites de l'accouplement*), da gemaladoù sonnet a jestroù kleñvedel (*rites obsessionnels*), h.a.

An termen Br. *lid* a arverer peurliesañ da gevatal da Gl. *rite* hogos en e holl gemeradurioù — goude d'ar ger brezhonek bezañ puilhoc'h e steriegezh eget ar ger gallek (sl. GIBR.). E se e lavarer *lidoù katolik ha reizhvriek, lidoù frañmasonek, lidoù an tremen*¹ ; *lidoù an embarañ* ; *al lidoù mac'hennek, an hudjestroù*², h.a.

Gl. *rituel* g. a reer eus nep teskad lidoù diferet gant un aotrouniezh kravezel pe hengounel ; astennet e vez erdal an termen d'an arverioù sellet diouzh savboent an Denoniezh, ar Viloniezh, ar Vredoniezh kleñvedel, h.a. Kevatalioù brezhonek a voe kinniget gant VALL. : “*roll-lidou, lidadur*”, DFBH. : “*liderezh, azeulouriezh, ritual*”. Moarvat n'eus hini da zisteurel, hini avat (*ritual* zoken, pa chom kantet e arver er gravez¹) ne glot dre e erdal na dre e ental gant Gl. *rituel* er ster a gaver en destenn a droez. Kinnig a ran Br. **lidrezh** g. : al *lidrezh* zo ur spletad lidoù en hevelep doare ma 'z eo an *nodrezh* ur spletad nodoù².

(HSK ha GE – 17 08–01 09 01)

¹ YBQ a veneg, da heul Mircea ELIADE, “*lidoù an dont e-barzh stroll an dud c'hour gant meuriadoù 'zo*” (KIS-693, La-13, p. 378).

² Kv. “*lidoù argas*” (GBLF. ¶¶ 810, 1163), “*hudjestroù mac'hennek e-keñver an emvagañ*” (GBLF., ¶¶ 1050, 1164).

¹ “GReg., p.824 **ritual, retual**, tr. « rituel, livre d'Eglise »” (GIBR., p.2742).

² Sl. GSTL., ¶¶ 3180-3182.

[HSK] Goulennet ez eus bet ouzhin treuzyezhañ buan ha buan ul levr diwar-benn al livour surrealour Yves Tanguy. Ul labour amaes eo din, pa bled gant diskiblezhoù n'on ket boas oute, nag e saozneg, nag e brezhoneg, nag e galleg. Gerioù zo on chomet boud diraze, kaer 'm eus bet mont eus an eil LAVAR d'egile. Ha tu 've deoc'h da 'm skoazellañ ?

Setu un arroud :

*“Naturally this created world intersected in his mind with day to day experience so that it changed from painting to painting and from year to year. However, he became such a master at putting « the logic of the visible at the service of the invisible », to borrow Redon's words, that he could conjure a **visionary world** so convincing that others could experience it as a separate reality. He gave his other world a **parallel reality** by employing traditional devices such as illusion of distance through diminishing scale and clarity and the suggestion of volume through shading, perspective and, above all, cast shadows. Tanguy was often regarded as the most successful surrealist in that he managed to present the viewer with a total « other world », one that did not include, as Dali did, recognizable objects in **Freudian juxtapositions**, but operated only according to its own internal logic...³”*

A hent all e vezan lakaet diaes reoliek a-walc'h gant Gl. *admirer* (“bezañ bamet dirak” ne gavan ket kevazas dalc'hmat). Ha Gl. *être impressionné par* (pa na gomzer ket a-zivout ur goc'henn).

VISIONARY WORLD

[GE] Termenoù a seurt gant *visionary*, *visionnaire* zo un tamm mat dispredet. A du 'rall eo deurus istor an termen : goude bezañ bet arveret a berzh fall er 17-19^t kantved, e voe lakaet da zec'heriañ “dreistgalloud” an arzour, adalek RIMBAUD betek ar surrealourion. JANET ha FREUD dreist-holl, lennet a-dreuz, a soliad warno evit prouiñ e oa derc'hadoù an hunvre dreist da genderc'hadoù an dihun ; askouezhadoù diwezhañ ar gredenn-se a gaver tre betek 1968 ha gant ar strukturelourion ; reoù anezho a venne dezveizañ ar varzhoniezh dre genwered stourm ar renkadoù ha

³ Martica SAWIN, *Yves Tanguy* (diembann, levr da zont e goulou e brezhoneg, galleg hag amerikaneg).

nerzhoù an diemouez (se 'm eus studiet e sigur levr Julia KRISTEVA, *La Révolution du langage poétique*, sl. KIS-646, La-13). Un devoud kevredadel all a c'hoari amañ. Ar bed kevalaour (ha sokialour, nad eo nemet un askenad anezhañ) ne ro ket lec'h er c'henderc'hañ d'an arzourion. Unan eus ersavioù an arzourion eo embann e piaouont dreistgalloudoù, e krouont ur bed all, ur werc'helezh all. Setu keit all e todan ez eo bezañ den bezañ krouer ha krouiñ *ar* werc'helezh. Boulc'het 'm eus ur studi vredoniel eus mab den evel krouer ha degaset an termen *errizhañ* (sl. *Emsav* 100, pp. 145-146). Dit da c'houzout ha chom a ri en ideologiezh ampleget gant yezh ar pennad ha lavarout : **bed dreistweladek** (hervez an termen valleek) pe korvoiñ *errizhañ* (met neuze, da heul, e ranki adskrivañ an destenn penn da benn ha moarvat he dispenn).

PARALLEL REALITY

CEZANNE ha MERLEAU-PONTY (hemañ o prederiañ war hennezh, sl. KIS-319, La-08) o deus pledet gant ar gudenn, a zo a-benn ar fin da zezgeriañ evel henn : penaos e vez ganet ar werc'helezh ? Rak ur werc'helezh hag unan hepken ez eus. Hogen evit chom kendon gant an destenn e ranki komz a **werc'helezh kenstur**.

FREUDIAN JUXTAPOSITIONS

“*Freudian juxtapositions*” a denn evel just da albac'henn ar surrealourion, pa roent d'an diemouez (e gwir, e raent gant *subconscient* hep hañvalout gouzout en doa FREUD, hogos diwar an derou, arzalet ha distaoret an termen) perzhioù dreist. Koulskoude, soliet eo an droienn p'he arverer a-zivout DALI : ar spiswelusañ oa hemañ marteze ha merañ a rae, emouiziek kaer, en e daolennoù an argeloù eztennet gant FREUD eus an diemouez. A-du ganit evit ober gant **keveldodadoù freudek**.

Diwar vont, e spurmantan an termen *logic* o tistreiñ en destenn. Diwall, netra da welout aze gant *poell, poelloniezh ; kemez* b. eo a zere (sl. KIS-349, La-09).

ADMIRER

En hevelep diaez ha te emañ FLD dirak an termen-se. Dav e vo dimp enta mont pelloc'h eget *bamañ* hag amprestañ Kb. *edmygu*, pezh na lak kudenn ebet da sevel o vezañ ma 'z eo bezant ar c'hedrannoù e brezhoneg endeo : ar rakger *ed-* zo bet nebeut

arveret c'hoazh (sl. KIS-258, La-08, pp. 92-93) — abeg ouzhpenn d'e lakaat en nevid —, ar stirann *-meg*¹ zo bev mat e brezhoneg kempred. Br. **edmegañ**.

Kemmadur ebet e *-meg*- pa ve da *edmygu* ar gerdarzh **ate-ambi-mik-* (hervez GPC 1166), dres evel ma c'houlfe Kb. *dychmygu* (Br. *dec'h-megañ*, Preder *passim* adal 1970) ur gerdarzh **do-ad-kom-mik-* (GPC 1118) ha Kb. *ermygu* (Br. *ermegañ*, KIS-424, La-10, p. 64) ur gerdarzh **are-ambi-mik-* (GPC 1237). Da notañ ivez ezvezañs ar c'hemmadur e Br. *dismegañ*, Kn. *dysmygy*, Kb. *dirmygu* (< **di-ro-mic*, DGVB 142), Br. *kenmegiñ* (GEAK., p. 139, kv. hBr. *Kenmicet* C. Redon 75 < hBr. *cain*, *ken* + *mic*), Kb. *ceinmygu* [*ceinfygu* ivez evelkent] (< *cain* + *myg*-, GPC 454). LOTH a ginnige un displegadur all eus an devoud².

IMPRESSIONNER

Moarvat e vo meur a ziskoulm, bastus, gant deveradoù diwar *-tizh-*, *-klev-*, *-lanv-*, *-gavael-*.

En domani ster m'emañ Gl. *impressionner* ez eus termenou endeo luniet diwar-bouez pep hini eus ar peder stirann-se :

Br. *tizhad* g. “tizhad a reer eus kement darvoud o tizhout ar spered pe ar c'horf, eus ar stadoù ma tremenont, eus kement a c'hoarvez gant unan bennak : [...] *ar gonnar am eus*, [...] *n'em eus ket c'hoant*” (SADED, Yad 4/8). “Ar ouiziegezh zo [...] tizhad d'an ene” (ARISTOTELES, KIS-550, La-11, p. 316). Oc'h adkemer ar stirann *-tizh-*, outi ur rakger kreñvaat e kouezhfed nes d'ar ster ambredet : *derdizhañ*, *derdizhad*, h.a.

Br. *anglevoud*, Gl. *éprouver une impression* ; Br. *anglevad*, Gl. *impression* (sl. KIS-381, La-09, pp. 275-285, p. 281 pergen).

¹ Drezañ he unan, *-meg*- a zec'her ar c'heal "admir-". “[krKb. *kymic* = *com-mic*-] paraît dans un poème du XIIe-XIIIe s., mais, d'après le contexte, a le sens de : *digne d'admiration, beau* (Myv. arch., 119. 1) [...]. *Mic* ne se trouve seul que dans le titre d'une poésie de Taliesin à la gloire de Dinbych (Tenby, en Pembrokeshire) : *Mic Dinbych* (L. Tal., édition de Gwenogvryn Evans, p. 44, en marge). Il doit signifier : *admiration* ou *choses admirables* de Dinbych. Le sens des dérivés est sûr : Myv. arch., 251. 1 : *Rot vyged ri* « roi au don admirable » [...]. *Ibid.*, 165. 4 : *glywvyged*, chef admirable (ou brillant)” (J. LOTH, RC 46, 152).

² “L'absence de mutation dans *edmyg*, *keinmyg*, *dismegans*, est expliquée d'une façon plausible, et même sûre, comme un fait de composition impropre. Dans *dirmyg*, *-r-* (*ro-*) préverbe perfectif d'abord, s'est modifié. La composition impropre est établie par la forme *kein asmyccei* au lieu de *as keinmyccei* (*as* pronom plur. objet) du *gorhan Maelderw* (F.a.B., 11. 106, 30). Gododin (*ibid.*, 67.5) : *Kein as mygei*. On a, au contraire, la composition propre dans une forme de la Haute Cornouaille (Le Faouët, Morbihan) : *devegans* (*devegās*), mépris” (J. LOTH, *id.*, 153).

Br. *delanvad*, Gl. *influence*, *répercussion*: “pa ouzer delanvad ar stlenn war an armerzh” (KIS-623, La-12, p. 355). Kv. Kb. *dylanwadu* "to influence, affect, impress".

Br. *gavaelañ*, Gl. *saisir*, Al. *fassen* (sl. La-12, p. 411) ; Kb. *gafael* "hold, grasp, grip, clutch, also fig." (GPC 1368), Kn. *gauel* "prehensio" (DGVB 172), hIw. *gaibim* "je prends" (id.) ; Br. *anc'havael*, Gl. *saisie* (jur.) ; Br. *anc'havaelañ*, Gl. *saisir* (Jur.) (GEAK., p. 214). Kv. Kb. *gafael(u)* "to hold tight or firmly, take hold, clutch, grip, grasp, take ; distrain, arrest ; grapple, snatch, seize" (GPC 1369); hBr. *adgabel* "prise, occupation, saisie" (DGVB 54, 172).

Un termen a zeverfen diwar *-gavael-* : **danc'havaelañ** (da vezañ intentet evel *de-anc'havaelañ* pe (*din*)*dan-c'havaelañ* !).